

ZAKUŤANSKÁ, Michaela. *Prešovská trilógia*. Bratislava : Občianske združenie Vlna (Knižná edícia časopisu Vlna) a Vydavateľstvo Drewo a srd, 2017. 148 s. ISBN 978-80-89550-31-9.

Michaela Zakuťanská (1987) nebola ani pred založením Prešovského národného divadla a napísaním *Prešovskej trilógie* neznámou dramatičkou a dramaturgičkou. Uvedením inscenácie *Single radicals* v roku 2013 pod hlavičkou PND však spolu so spriaznenou režisérkou Júliou Rázusovou načali kapitolu vlastného nezávislého profesionálneho divadla a Zakuťanskej pribudol prívlastok „divná dramatička“.

Vydanie trojice drám, *Single radicals*, *Kindervajco* a *Good place to die*, v nižšej podobe pod názvom *Prešovská trilógia* možno vnímať aj ako završenie akéhosi „pilotného projektu“ divadla PND. Pri čítaní zbierky sa ešte nedá úplne odosobniť od reminiscencií na inscenácie týchto drám, na aktivity predchádzajúce jej vydaniu nadväzuje aj dizajn obalu. Ilustrácia na zadnej strane pochádza z bulletinu inscenácie *Single radicals* (pôdorys prešovského námestia so zaznačenými „pamätihodnosťami“, medzi ktorými sa odohrávajú voľné večery prívlných singlov), tá na titulnej strane (alúzia na tri červené ruže z mestského erbu) zase pripomína plagát minifestivalu, počas ktorého v marci 2016 odohrali tvorcovia v jeden deň všetky tri inscenácie za sebou.

Recenzenti prvej trojice inscenácií PND vyzdvihujú ich autenticitu, píšú o generačnej výpovedi, angažovanosti a aktuálnosti. Zakuťanská je otvorenou a adresnou publicistkou, komentátorkou politického, spoločenského i kultúrneho diania, a rovnako zapálenou glosátorkou týchto oblastí je aj vo svojich drámach. Autorka nechýba pozorovací talent, jej jazyk je vrstevnatý, ale zároveň prirodzený. Využíva slovné hračky, tzv. hlášky, (pop)kultúrne aj odkazy rezonujúce najmä v divadelníckej a umeleckej komunite, čo sa prejavuje nielen priamo v dialógoch a prehovoroch postáv, ale tiež v názvoch jednotlivých obrazov. Už tu je často obsiahnutý ironizujúci nadhľad. Odtlačky mesta a regiónu, ktorý je dejiskom trojice príbehov, nachádzame v odkazoch na miestne reálie, kde-tu v lokálnych výrazoch či

v insiderských vtipoch. Ide však o jednotlivé momenty, ktoré nerobia drámy neprenosnými či nekomunikatívnymi mimo svojho domáceho prostredia. Zakuťanská zakaždým smeruje k univerzálnejšej výpovedi. Rôznorodosť námetov a odbočiek môže na jednom mieste pôsobiť funkčne a na inom nadbytočne, vcelku je to však príznak Zakuťanskej pohľadu na súčasnosť.

Všetky tri drámy, *Single radicals*, *Kindervajco* a *Good place to die*, sú zhodne označené ako tragikomédie. Autorka zobrazuje život svojich postáv, súčasných dvadsiatnikov až neskorých tridsiatnikov, v každodenných situáciách. Definuje ho pocitmi krízy; nespokojnosťou so svojim tu a teraz; stretom s konvenciami, s ktorými hrdinovia buď (zväčša neúspešne) zápasia alebo sa ich (opäť nie veľmi zdarne) pokúšajú naplňať; nedokonalými vzťahmi (partnerskými, rodinnými, priateľskými); túžbou po materstve a rodičovstve či strachom z neho; smädom po uspokojivom pracovnom naplnení; dezilúziou zo života v malom neatraktívnom meste a s tým súvisiacou túžbou odísť (čechovovské „Do Moskvy!“ sa metaforicky objavuje v adaptovanej verzii „Do Bratislavy! Alebo ešte ďalej!“); „moderným“ životným štýlom, ktorého vlnám sa dokážu vysmievať aj bezvýhradne oddať.

Hoci postavy priamo neprechádzajú z jednej drámy do druhej, možno by sa dala načrtnúť istá zastrešujúca vývojová línia. Neukotvení singlovia zo *Single radicals* v dráme *Kindervajco* zakladajú rodiny, nachádzajú určité pracovné uplatnenie a čiastočne sa usádzajú, aby vzápätí v *Good place to die* rozvrátili to, čo vybudovali, a skončili v úplnej dezilúzii, ktorá ich napokon prinúti z mesta a tohto života nadobro ujsť alebo sa adaptovať.

Prvá z trojice, *Single radicals*, je koncentrovaná do jedinej noci. Štvorica „singlov“ (definícia fenoménu singles bola súčasťou bulletinu inscenácie) väčšinu z nej strávi v bare, v ktorom sa kopia poháriky a ponad ne sa miesia úvahy, výmeny názorov, priznania, výstižné bonmoty s opileckým klišé. Výraznou témou je práve kritika tzv. odlivu mozgov, opúšťania mesta s vidinou lepšieho uplatnenia inde, ale aj hrdinské návraty a sebazaprenie „celoročných rezidentov“, medzi

ktoré patria aj úskalia hľadania životného (alebo aspoň dočasného) partnera.

V drámach *Kindervajco* a *Good place to die* k vyššie spomenutým pribúdajú otázky vzťahu k umeniu a umeleckým povolaniam. Opakuje sa model nerovnomerného rozloženia intelektuálnych síl. Ten je čiastočne naznačený už v *Single radicals*, v postave učiteľky matematiky Denisy, ktorá má nad ostatnými v niektorých ohľadoch navrch. V *Kindervajci* sú to spisovateľka Gréta Čierna, spočiatku kritická pozorovateľka zlepenca miestnych pseudosobností, káuz a vzťahov, do ktorých aj sama elegantne zapadne, a vysokoškolský pedagóg a organizátor kultúrnych podujatí Urban. V *Good place to die* učelia základnej umeleckej školy denne narážajú na skreslené predstavy svojich žiakov a okolia (ale aj na tie vlastné) o umení a umeleckom vzdelávaní, prekárajú sa o to, ktorý z predmetov je hodný väčšej pozornosti, výuky i dotácii, aby ten najprísnejší zo sudcov (v očiach ostatných génius a intelektuál) vzápätí prijal miesto v zaznávanom seriáli.

Z trojice vybočuje dráma *Kindervajco*, v ktorej pribúda výrazná epická línia, akýsi paralelný príbeh dominanty Prešova – nadrozmerného čokoládového kindervajca. Kindervajco – alúzia na nerealizovanú sochu Krista, ktorá mala „zdobiť“ panorámu Prešova – zdanlivo žije vlastným životom, dokonca údajne ovuluje a raz mesačne vylučuje malé kindervajičko, ktoré má mať uzdravujúce účinky. Poslanec Gregor nezabúda pripomenúť, že bizarná stavba je zároveň umeleckým artefaktom, pomocou čoho pasuje tunajších politikov za novodobých Mediciovcov. V príbehu o meste pod magickým kindervajcom sa oproti drámam *Single radicals* a *Good place to*

die najbadateľnejšie vytráca ľahkosť. Autorka pri zobrazovaní povrchnosti vzťahov miestami sklzá k zjednodušeniam, priehľadnej stereotypizácii a doslovnosti. Zároveň však ide o najadresnejšiu z drám vo vzťahu k lokálnym a celoslovenským kauzám a reáliám.

Trilógiu završuje parafráza Čechovovho *Platonova* s názvom *Good place to die*. *Platonov* sa tu objavuje vo viacerých podobách. Učiteľ literárno-dramatického odboru Michal je v zásade miestnym Platonovom, titul navyše plánuje zinscenovať so svojimi žiakmi. Realizácia inscenácie sa ale musí prispôbovať pragmatickým otázkam školskej a grantovej prevádzky. Proces príprav je poznačený Michalovými invenčnými nápadmi (jeho *Platonov* sa má odohrávať vo zvieracej ríši), cynickými výčinnami a donchuanstvom. Až napokon definitívne zlyháva na jeho postupnej rezignácii, končiacej až v akomsi delíriu. Dráma a symbolicky aj *Prešovská trilógia* sa uzatvára Michalovým útekom do bánej Bratislavy (kde ho popri lukratívnejších pracovných ponukách čaká aj snúbenica Saša). „Pozostali“ v zborovni obdivne i nostalgicky lamentujú nad jeho odchodom a po niekoľkokrát ironicky rekapitulujú stereotypy o bratislavských nebotyčných platoch či dopravnej kalamite pri niekoľkých centimetroch snehu.

Po štyroch rokoch fungovania a dnes už štyroch premiérach je PND etablovaným nezávislým divadlom s poetikou, ktorú do značnej miery formujú drámy Michaely Zakuťanskej. Ich ďalším testom môžu byť potenciálne nové naštudovania, k podnieteniu ktorých nepochybne smerovalo aj vydanie publikácie.

Lucia Lejková